

těžko obhájit odlišnost přístup ke slovanskému prostředí oproti přístupu k Francii, Itálii nebo Španělsku.

Za rámec svých úvah zvolil pasovský historik vzájemné politicko-diplomatické vztahy, neboť, jak vysvětluje v závěru první části své knihy, „jejich vliv na možnost rozvoje ostatních kontaktních ploch byl výrazný“ (s. 101). Linie politického dějepisce je patrná především v první části, jež zabírá bezmála čtyři pětiny výkladu, a v níž se autor zaměřil na oblasti Čech a Polska a jejich vztahy ke středověké římské říši. Výklad politických dějin, otázky míry závislosti na říši nebo naopak svébytnosti, ba i krátkodobých aspirací na velmocenské postavení, však u obou zmíněných oblastí rozděluje skutečnost, že u Čech-Moravy šlo o „relativně homogenní komplex zemí“ (s. 17), zatímco v případě piastovského a jagellonského Polska je nutné zohlednit jak Slezsko, Pomořany a části panství řádu německých rytířů, tak skutečnost, že Polsko bylo dlouhou dobu rozdělené na jednotlivé regiony.

Vedle politických dějin nevynechal autor ani otázky vzájemného vztahu a ovlivnění písemné kultury, jazyka, právních zvyklostí, umění, náboženství nebo obchodu. Tyto oblasti jsou pro něj místy setkávání kultur. Výkladem probleskují i náznaky, že jde o celoevropský prostor, jehož jednota snad může být vyjádřena podobností transformačních procesů změny, společným latinským jazykem, náboženstvím nebo uměním. Možnostem syntézy jsou však stanoveny limity v podobě různých míry zpracování jednotlivých témat.

V druhé, podstatně kratší části encyklopedické příručky je čtenář seznámen se základními obrysy německých vztahů s Ruskem a Slovany obývajícími oblasti Balkánu, dnešního Rakouska a části někdejšího Uherského království. Vzájemné ovlivňování v tomto geografickém prostoru je hodnoceno jako interakce ve smyslu „punktuálního vzájemného působení“ (s. 127).

Lze nepochybně ocenit odvahu, s jakou se autor pustil do nevděčného úkolu shrnout na značně omezeném prostoru tematicky velmi různorodou a obsáhlou látku, jejíž pouhé bibliografické podchycení přesahuje možnosti jediného historika. Encyklopedickým způsobem je čtenář proveden více než tisíciletou tradicí česko-německých a polsko-českých vztahů. Bylo by sice možné vytknout, že hlavní pozornost je věnována politickým dějinám, na druhou stranu

to věrně odráží míru pozornosti, která byla tomuto tématu věnována. Je však třeba také připomenout, že zatímco např. v prostředí české přemyslovské medievistiky představoval vztah k říši jednu z kardinálních otázek, na německé straně jde spíše o okrajový fenomén.

To však není jediná překážka výkladu. Pokud je totiž téma německo-slovanských vztahů prezentováno jako monolitický vztah, vymezený v podstatné části textu na vztahy česko-německé a polsko-německé, vzniká tím problematické zjednodušení. Již Christian Lübke se proto v jedné z prvních reakcí na knihu autora ptá, co je vlastně míněno oním označením Němci? Kterou část říše mají vlastně středověcí historici a spisovatelé z Čech na mysli? Bylo by však možné se i ptát, proč se autor nepokusil odkázat na obecnější celoevropské trendy, což by nejen v konkrétním případě tzv. *Ostkolonisation*, s ohledem na pozoruhodnou monografii k „evropské kolonizaci“ Petera Erlena, souznívalo s celkovou koncepcí jeho díla, odkazující na podobnosti evropského vývoje.

Jistě lze souhlasit hlavně s poukazem na nutnost internacionalizace tohoto tématu, doprovozenou širší věcnou diskuzí nad historickými, archeologickými, lingvistickými, právními a dalšími problémovými okruhy. V každém případě však jde o zajímavý příspěvek do oboustranné německo-slovanské vědecké diskuze, jež se snaží kriticky reflektovat vlastní tradici bádání a zároveň hledá optimálnější a obecnější rámec pro vysvětlování jednoho z mnoha témat vzájemného potyčkání ve středověké Evropě.

JIŘÍ KNAP

Jiří ŠPIČKA, *Petrarca: Homo politicus. Politika v životě a díle Franceska Petrarky*, Argo, Praha 2010

332 s., ISBN 978-80-257-0172-0

Francesco Petrarca je historiky vnímán a posuzován především jako jeden z klíčových humanistických autorů. Je umístěn na počátek intelektuální tradice humanismu, studován jako jeden ze zakladatelů humanistické rétoriky a novátor v oblasti latinské epistolografie (Ronald G. Witt, Susanna Barsella, Christopher S. Celenza, Margaret L. King). Nejširšímu publiku je pak především znám jako básník a humanista, autor lyrických básní a dopisů římskému císaři

a českému králi Karlu IV. Jiří Špička, který se věnuje italské literatuře na Univerzitě Palackého v Olomouci, se snaží představit Francesca Petrarca v mnohem širším záběru. Autor věnoval Petrarkovi a jeho latinskému dílu již několik studií, z nichž je třeba zmínit rozsáhlou předmluvu k překladu spisu *Mé tajemství* (2004), kde se pokouší bořit ideál Petrarky jako lyrického básníka romantického typu a „platonického milence“.

Při nastínění ne až tak tradičního Petrarkova obrazu vychází Špička především z výborné znalosti jeho latinského díla a zvláště dopisů, které – jak mnohokrát podotýká – nemůžou být přijímány jako bezproblémový pramen, neboť se v mnoha případech dochovaly pouze jako revidované a znovu napsané texty, které nemusí zcela odrážet situaci a stav Petrarkovy mysli v době, do které se hlásí. Pro Petrarkovu epistolografii byla mnohokrát zmiňována a často rozebírána událost objevení soukromých listů Ciceronových v roce 1345 (např. R. G. Witt se snaží ukázat změny v epistolografické stylistice ovlivněné touto příhodou): ta pro Špičku však představuje hlavně „*impulz pro budování vlastních sbírek*“ Petrarkových (s. 40). To již předznamenává zájem autora, který se nevěnuje v poslední době populárním rozborům rétoriky a stylistiky či významu Petrarky pro latinský styl, ale konkrétnímu obsahu a politickým souvislostem Petrarkových textů v návaznosti na jeho životní dráhu. Předmětem studia tak jsou – po nezbytném, ale stručném načrtnutí básníkovy života – jeho vazby na papežský dvůr, služba u Giovannioho Colony, což mu vyneslo několik obročí, ale i vazby na další italské signory včetně neapolského krále Roberta, milánských Viscontiů, Jacopa Bussolariho v Pavii či Carrarů v Padově. Samostatné kapitoly pak tvoří Petrarkův vztah k republikám (Benátky, Janov, Florencie), kde zaujme především zajímavý poměr k Florencii, svůj prostor dostává analýza literárního a osobního potýkání i stykání se s císařem a s (avignonskými) papeži. Poslední tři kapitoly se zaměřují na básníkovu idealistické vidění Itálie a Říma, s nímž souvisí i události kolem Coly di Rienzo a Petrarkův vztah k Východu (ať už v souvislosti s křížovou výpravou či s antickými představami o Orientu).

Autor se nejen vypořádává s tradičním obrazem Petrarky, ale upozorňuje i na běžně uváděné stereotypy týkající se jeho politických názorů, které se staly tématem kritické historiografie od 19. století. Hodnocení tehdejších italských intelektuálů vyznívalo jasně ve prospěch Danta, jehož

dílo bylo mnohem známější a z hlediska Itálie jako celku domněle výraznější. Nedostatečná znalost Petrarkova latinského díla způsobila, že byl romantickým nacionalismem odmítán. Přitom, jak Špička dobře ukazuje, Petrarkův idealismus, důraz na jednotnou Itálii a na klasičtější antiku by národnostní propagandě druhé půle 19. století jistě vyhovoval. Je také zajímavé, že se na Petrarkovu hlavu snesly výtky týkající se tradičního problému humanistů, kteří často měnili své zaměstnavatele a v podstatě zpívali píseň svých chleboďárců. Ve svém idealismu a proklamované apolitičnosti dostával Petrarca spíše kritizovaným středověkým idejím než pozdějším trendům svých humanistických nástupců. Alespoň to si lze domyslet ze závěrečných vět knihy a vyvstává zde otázka, jestli byl Petrarca ve svém odsouzení či zesměšnění „*výsledků pofidérního středověkého encyklopedismu*“ (s. 260) více středověký, či humanistický.

Jiří Špička upozorňuje i na další tradovaný stereotyp v historiografii, totiž že „*italská literární kritika i historiografie jsou veskrze guelfské a filoflorentské*“. Správně upozorňuje na Baronovu tezi občanského humanismu ve Florencii, která prý šířila „demokracii“ proti tyranskému Milánu. Proto vždy byla Petrarkovi vytýkána spolupráce s milánskými Viscontii, proto byl vždy považován za Florentana, přestože jeho vztah k Florencii a její současné reprezentaci nebyl nejlepší. Autor upozorňuje i na vliv Josefa Macka a jeho odsudků na vnímání Petrarkových politických názorů v české historiografii.

Přestože se rozsáhlá kniha s hustě popsanými stránkami nevyhnula některým formálním nedostatkům (např. překlep u jména Inocence VI., jenž byl někde označen za IV., se bohužel dostal i do rejstříku a rozdvojit tohoto avignonského papeže), nejsou tyto maličkosti pro čtenáře nijak omezující. Kniha velmi dobře zprostředkovává politické názory a vazby Francesca Petrarky a představuje tuto významnou postavu evropské kultury v kontextech, které u nás nejsou dobře známy. V tomto ohledu Jiří Špička neidealizuje svého hrdinu, i když k němu chová sympatie. I to je důvod k přečtení knihy, která se pro českého čtenáře jistě stane základním zdrojem informací nejen o Petrarkovi samotném, ale i o italském politickém prostředí 14. století.

ANTONÍN KALOUS